

СТРАЖИЛОВО

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И УМЕТНОСТ.

УРЕЂУЈЕ ЈОВАН ГРЧИЋ.

БРОЈ 23.

У Н О В О М С А Д У 6. Ј У Н А 1885.

ГОД. I.

З А П И С.

Лавни брези и пољане,
Вите стазе, росно цвеће,
Где сам младост проводио,
Љубио, и љубљен био,
Једно лето и пролеће —

Кад полете ласте с југа,
Да навесте лепше дане,
Кад пролетње сунце гране,
Сећате л' се свога друга,
Травни брези и пољане?

Стан', путниче! Ко си — да си,
Ту одмори трудне кости,
Забављај се у радости,
И шарено цвеће бери —
И у тихој у самоћи,
Љубавничке сневај ноћи,
Рујне зоре и вечери...

Београд.

Војислав.

ПРВИ ПОЉУБАЦ.

СЛИКА ИЗ СЕОСКОГ ЖИВОТА.

НАПИСАО П. АДАМОВ.

Угукла равањ, куд оком погледеш, па погледао, камо си се лицем окренуо, а бацно око по трагу; или макао погледом на ону страну, откуд сејач семе баца, или на ону, с које ти срце куца. А по равњи се просули богати усеви; по њима се дало сребрно и златно класје, као да се море прелило.

Сунце пошло на мале заранке; па му се под зрацима беласа то море недогледно. А поветарац се заиграо од истока за сунцем, па полеже по пуаном класју; те га преврља, па се таласа, да му се боја прелива спрам клонула сунца, сад у модро и сиво зеленило, сад у сребрно и златно светлило.

Из мора тога још видиш само сеоску вулу, како се светлуца спрам сунца од запада. А у врх главе ти се надвело модро плаво небо. Па да ти поглед зар не продре у бескрајност, стисло се свуд унаоколо; те, као да се са свију страна саставило са земљом, пало у то море,

па порубило парче свемира у оквир, таман колико је довољно, да се дивиш питомој лепоти и узвишеном величанству, а да се никад не надивиш. Поклопило, чини ти се, најубавији делац земље, па га загрлило, па га љуби; а по њему трепери чист осмејак, као што се смеши мајка, кад јој чедо из колевке пружа своје пуане обле ручице, а с лица му сија анђеоско блаженство, . . . или као што се смеше сретни погледи и блажена срца испотаја у оно двоје, што се упутило уским утреником између високих жита.

Станко Момчилов и Ружа Калоперова отишли се од свог друштва, па иду —

Куда? Камо?

Кад би когод њих запитао!?

Ништо. Оскврњио би блаженство непомућено. Рука у руци, а дрхћу им обе. Раме уз раме, а стисли се, не одвајају се. Лице уз лице, а горе им образи, ватра жива. Па иду —

Куда? Камо?

Траже л' цвета, да доплету венце? . . . Оки- тило се и једно и друго, као што ваља данас на данашњи дан. Па што ће им, да га више беру? Пролазе мимо њега; па оно, што га зга- зе, свети им се мирисом својим, јер им злоби; оном, што га и не додирну, зар жао, јер га не уплећу у венац ивански, који има да им на- вести срећу и већу.

Хоће л' да дохвате ваљда у обести са пре- пуно среће онај поруб плавог свода над собом, што пао, чини ти се, да га руком дохватиш?... Срећа њина не зна за обест. А ко донде и да дође? Иди, никад га достићи нећеш; и увек ће ти бити једнако близо и једнако далеко.

Па, куда? Камо?

Сам он знаде, који је горе и који све зна?

Да мисле сретни, мислили би, нико их не види.

А над њима се узвила високо . . . високо у ведром зраку пева, па их гледи, па се расклик- тала, па пева, кликће, кликће. Изронила из мора тога, зар да их уходи, те да их поткаже свету. Или је зар посла он, који је горе, као духа свога блага, да бди над њима, да им по- каже, како му је мило, што разумеше љубав, из које и рад које је он створио овај свет, рад које је дао свом сину једнородном људски облик и рад које је овај погинуо на крсту, да опет рад ње васкрсне и вечно живи, — као што је негда послао био духа свог, духа разума, духа блага, духа страха божијег у виду голубињем над сином својим, да разгласи свету, е му је то син омиљени.

Пева им, пева доброжелница; па им песмом плете ружичасти вео усниван љубављу, испре- плетен миром и блаженством, да се никад не расплете. Она сретна кликће у зраку; они ћуте и уживају песму у срећи својој, срећу у песми њеној. Ћуте, и само им срца зборе; а те не- чујне речи састају им се у души; душе се грле у том велу неразделне, па се слевају с њеном песмом. И заједно уживају овај часак, осећају- ћи у њему вечност; и заједно хвале и величају онога, који њој даде песму, њима једно и друго.

Ветрић пирка, те им се сигра косом, па им гаћи ведро ал врела чела; и још се раскалашио, па је љуби, љуби Ружу по белом врату, љуби испод грљоца бела.

До њих не допире више песма дружбине остале, с којом дошли, да беру мирисно жуто иванско и бело петровско цвеће. Оплели су вен- це, да оките њима што лепше вечерас своје до-

мове; па ће по један бацити и на кутњи кров. А Ивањ дан ће доћи сутра зором и још пре уранка у село окићено и очишћено, у руху ста- јаћем.

Срам у кућу, у којој има цура или момак, па да се не оките венцем иванским! Тешко цури или момку, не задржи л' им се венац ве- черас онде, где ће га бацити, а наменили га оному, кога су у срцу своје изабрали! Драго своје те године зацело неће својим назвати.

Станко зна, кому је Ружа, а Ружа, кому је Станко наменио свој венац. Није то казало једно другом. Него није се макло једно од другог. Па што је лепшег цвећа Станко нашао, Ружи је дао, да га она уплете у свој венац. А што је Ружа мислила, да је најлепше, њему је дала; и он је плео од тога венац себи.

— Пази само добро, да ти не спадне с крова, — опоменуће Ружа Станка као од шале, па се смеши.

— Пази ми ти, а ја знам, како ћу, — од- говорио јој он

— Не брени се; ја сам забележила већ давно оком згодно место, одакле се неће моћи ни помаћи.

— Ма се попео на кров, па га својом ру- ком заковао, — нашали се Станко.

— Е, не сме се тако! Онда не вреди, — рече Ружа боме баш озбиљно.

— А ја држим, Ружо, баш ако ја и не по- годим, доста од тебе.

Ружи чисто криво, што Станко тако гово- ри. Чисто ни у шали не воли, да тако буде; па макар и не било истина, што оно кажу, кад се сан и мисли у двоје, који се радо имају, у је- дан и исти мах једнако подесе, да ће им се жеље и испунити, — ма и не било, мисли, исти- на, тек не ваља на силу бога против тог гре- шити. Криво се Ружи чини тај разговор Стан- ков, па јој жао, и да му одговори штогод.

Дабоме да је Станко мислио само то, да је и она сама доста, па да намоли бога и за сво- ју и за његову срећу, па није ни приметио, како су се напрћиле танке уснице ружине; али добро, те му се у тај пар подеси под руком не- колико дивних стручака иванског цвећа, па их пружи Ружи.

— На. Гле, како је напуно, па китњасто! И опет се разведри око Ружиних усана.

Понда су тако заишли у онај уски утреник; а ни сами зар нису приметили, да су оставили остале момке и девојке, који остадоше с пева- њем, у шали и у смеју.

И нашто им друштво, кад им тако добро дође ова самоћа, кад су сами себи цео свет?

Па кад се осетише у самоћи, саме им се руке нађоше и наслонише раме уз раме, а главе се приљубише једна другој.

— Станко, ја мислим, кад би нешто —, поче Ружа, понда застаде, па сасвим заћута.

— Шта мислиш, душо? — одазва јој се Станко.

— Шта сам оно мислила?

— Хајд да ћу погодити, зеницо моја! — рече момак, па обави руку своју око њених плећа и притиште је уза се. Понда се приже уз њу тако близо, да им дах додириваше дах.

Девојче му паде на десницу, а глава јој клону на његово раме.

Станко загледа у румене јој уснице. И док загледа —

Један стисак —

На Ружиним усницама пуче кратак ал сладак, један ал ватрен пољубац њеног Станка, — први пољубац, што се стиште на те уснице, откако ју је мајка залагала шећером, кад је још мајушна и нејачка била, па је тичетом својим звала.

И док пуче —

Један цик —

— Јух!

И Ружа се изви из Станковог загрљаја, па одскочи као кошута, кад је крзне врело олово из дугачке цеви ловчеве.

Одскочи Ружа, а пуче јој копча на уској рекљици испод грла, или како се истргла нагло из његових руку, или што јој дошле груди и сувише уске, те срце да јој искочи. Рекљица се расплати преко недарца, а испод танке кошуљице задрхташе два на увојку пупољка — бели бељани као крин и замириса миром душа девојачка.

Залети се брже боље поветарац, паде јој под бело грбоце, занесе се, посрну, па склизну поред повраза и украде се несташко у недарце, где ни сунце ни месец још завирио није, а камо ли да је чије грешно око допрло, а камо ли да се грешна дотакла рука чија.

Трже се Ружа, као да јој хладна гуја паде у недра. Скупи руком једном рекљицу на грудима, другом погупи око себе сукњице, да јој не сметају, па се стиште утреником, те одлети друштву осталому, као јагње чопору оваца, када дрзне вуја на торину. Гори јој ватра на усницама, плам је полива по ланитима, па бежи као божија душица из грешног тела.

Стао Станко, као окаменио се. Стао, па гледи за њом; па мисли, шта се зби, шта уради?

Ружа му оде, расрди му се злато. Па ми га шину туга посред срца жива. Шта ће сад? Како да јој на очи изиде? До мало час најсретнији под небом уза своје драго, уза свој свет. А сад? Па одсад?

Стао, па гледи за њом, а срце би да му полети, као што полеће поветарац за зракама уморнога сунца, што се ено купа на западу у руменом жару своје, па ће да отпочине, ... сунуо би, као што суне брза муња, кад за тренут шине и по најгушћим црним облацима, ... створио би се, као што се створи хитра мисао, кад је жеља заошине, у седмом небу, а он код своје Руже.

А пева тамо горе високо, високо у чистому зраку још и сад пева, и пева исто онако умилно, као и до мало час. Но он или је не чује више, или је не разуме као пре, већ као да му пара ране по срцу и души.

Једна мисао поломи му срцу крила, једна, али страшна. И та га прикова, те се не помаче.

— „Ни погледати ме неће.“

Боји се, све ће друштво приметити, да се Ружа срди на њега. Боји се кроз село да прође. Мисли, сви ће сад пружити прет на њега, па шапутати за њим, како га је дика оставила.

Аох, Станко, да грдна терета! Да грдне срамоте, да од бога нађеш!

* * *

Поранила Ружа Калоперова рано на Ивандан, да пре зоре и јарког сунца донесе с извора јутрошњице у кућу. Још јуче, пре него што ће отићи у иванско цвеће, орибала и усилјала бакарне котлове, да се можеш јави огледати на њима. Натакла их на обраницу, дигла на раме, па дошла на извор. Заувила воде из извора, па стала у крај. Подбочила се рукама, па се обрни на једну страну, па гледај; па се осврни на другу страну, па гледај. Рекао би, ишчекује неког.

Пукло небо на истоку, па се заруменило. Развијава се на све стране.

Ружа се загледала у румену зору, па се као занела, те и не чује зар иза својих леђа бахат коњски и звонце на омаку.

— Добро јутро, бела вило! — повика мушки глас.

Ружа се трже и осврну.

Станко привезао два коња уларом, једног

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

узјахао, а омака пустио за коњима, па стаде код извора.

— Ти ли си, Ружо. Нисам те познао.

Бајаги!

— Добро јутро, Станко, — одазваће му се Ружа. — Откуд ти?

Бајаги!

Зарадовало се обоје, а бајаги изненадили се.

— Поранила, гле! А ја рекох, вила.

— Па си се ваљда уплашио.

— Готово.

— Оди, пи воде малко. То је добро, кад се човек уплаши.

Станку сину сунце, сјајно као у подне, а с истока се тек први зрак преломи о светле котлове Ружине.

Скочи с коња, па стаде пред Ружу.

— Ја био овамо у ливадах с коњима. Тренути нисам могао целу божију ноћ. Како сам синоћ отишао, чим сам дошао из цвећа...

Што се збуни, што л' поцрвени?

— ... Па ето сад, рекох, идем, да што пре посвршавам послове код куће, не би ли пре службе мало још продремао. Још коју ноћ овако, па ћу пребројати све звезде на небу.

А не хтеде рећи, да за то није тренуо, што је о њој све мислио, да се баш њој надао ту на извору, и да је тога ради овуд ударио.

— И ја сам једва око неко доба ноћи ока свела, — рече Ружа, обори очи, па стаде ломити прсте. — Па таман ме сан занео, сневала сам —

Замуца, збуни се; па да прикрије забуну, узе крај од своје кецеље, нађе неки кончић, па га стаде кидати.

— Шта си сневала, душо? — Запита је Станко, а све слободнији, па не дâ, да прекида, те стаде још ближе уз њу.

— Ала си ме јуче уплашио, Станко! Како си могао тако?

Не диже очију, не сме да га погледи.

— Што си ми се уплашила, дико?

— Тако сам се препала била, да сам сва дрхтала, па... па не знам, шта ми је било. Понда кад сам дошла међу девојке, питају ме, шта ми је? А ја не знам, шта ми је. Два три пут сам се осврнула, да видим, идеш ли и ти с нама; а тебе нема. Понда сам мислила, доћићеш на рогаљ, а тебе нема. Понда... скоро целу ноћ... Жао ми је било. Не знам, шта ми се ражалило. Молила сам бога, да заспим... Понда не знам, јесам ли и заспала, а сневала сам —

У томе се зачу разговор, жагор и кликотање.

Станко и Ружа се пренуше, па погледаше према селу.

Јато девојака се упутило к извору, које с ћупама и крчазима, које с котловима на рамених.

Станко се једва могао уздржати, да не загрли своју Ружу и да је припитоми, да се не плаши више; па му баш криво, што у невреме по њега ударише ове водоноше.

— Причаћеш ми данас пред црквом, шта си сневала, — рече још у наглости своје злату.

— Дођи, Станко; немој да не дођеш, — прошапута му још Ружа, па се дала у посао, те натиче котлове на обраницу.

А он се таман сагао, да јој помогне дићи воду на раме, у томе паде и оно јато на извор.

— Добро јутро!

— Добро јутро!

— Ви баш поранили!

— Е, е!

— Нека, нека!

Потегосе да пецкају Ружу и Станка.

— Јеси чула, Ружо; твој венац боме најлепши, примети једна од девојака.

— Акоће, друго, — прихвати друга, — није га сама плела.

— Ти већ не можеш оћутати, ма се не посветила, уплете се Станко.

— Имала сам и с ким, — одговори Ружа. Стало је додуше доста муке, док се осмелила, да то изговори; али је и искресала.

Девојке затапшаше рукама и повикаше које у одобравање и допадање, које што се изненадиле тој речи Ружиној.

Тим се већма понео Станко

— А јесте чуле, девојке, како се Јана Радојкина потрудила, па пребацила венац чак преко куће?

— Још се лепше десило Јули Станчевића. Њен венац бацно Обрад Деспинић, па му пао у родино гвездо на оцаку.

Смеј и жагор пратио је дабоме сваку примедбу; а многа се боме није могла ни чути у жагору.

Ружин и Станков венац зајамачно су згодно пали и заостали, кад о њима нико противно што не вели.

И Станко се дакако помешао ту с цурама у разговор. Па кад свака напунила своје судове, сви се заједно упутили у село.

Кад дошли у село на раскршће, разиђе се

свако својим путем. Станко ободе свога парипа, па одјаха како икада својој кући. Натукао шешир на потиљак; испод шешира испала коса, па леги.

Цело село већ, дакако, на ногама; па и његова се чељад дала за својим послом.

А он још са сокака довикује:

— Добро јутро! Отварајте капију; прелетићу ил ћу поломити.

Па и сам скочи с коња, те отвори вратнице на капији.

Дочекала га стара мати. Ишетала преда њ брижна, јер га синоћ невољна испратила у ливаде. Те се стара обесели, како јој је ето јутрос синак вољан и бран. Смеша му се на сусрет, па му носи свога благослова:

— Прелетио, соколе мајчин! Добро ти јутро! Боље му није могло осванути.

МЕХМЕД-БЕГ И ЉУБА МУ.*)

ПРИВИЉЕЖИО ЂОРЂЕ СВИТЛИЋ У БЈЕЛИНИ.

Бег Мехмед-бег с мајком вечераше,
Вјерна љуба лучем свијетљаше.

Скочи жишка од проклетог луча,
Мехмед-бегу на танке рукаве.

Мехмед-бегу говораше мајка:

„Мој Мехмеде, мој нејаки сине,

„Ево нема ни година дана,

„Како сам те оженила, сине;

„Па те ватром поче посипати.

„Ја кад буде годинаца дана

„Жива ће те ватри прицјецати!“

То Мемеду врло тешко било,

Па на љубу пријекло погледа.

Препале се вјереница љуба,

Па побјеже низа мердевине.

За њом беже мачем зеленијем,

Стиже љубу на мермер-авлији,

Удари је по свилену пасу,

На мачу јој чедо извадио;

Носи чедо остарилој мајци:

„Нај ти, мати, од сина замјену,

„Нек те рани и ода зла брани,

„А ја с главом одох по свијету!

„У башчи ти бадем дрво сухо,

„И на њему гавран-тица црна.

„Кад ти бадем дрво излистано,

„А црна ти тица побјелила,

„Онда ћу ти из свијета доћи!“

Оде беже главом по свијету.

Оде стара дрво заљевати,

Не би л' јој се бадем помладио;

Оде гавран-тицу умивати,

Не би ли јој тица побјелила.

Што год бадем више заљеваше,

Све јој више сувим долазаше.

Што год тицу више умиваше,

Све јој тица црња долазаше.

Бег Мехмеда никад из свијета!

*) Ову пјесму кавивао ми је честити и вриједни грађанин Бјелински Ариф Рудаљ (мухамеданац) те му на то доброту овђе моју најтоплију захвалу изричем.

Б. Св.

СУЂЕНО ЈЕ ТАКО.

ПРИПОВЕТКА СА СЕЛА.

I.

Кућа Илије Јовића била је прва у целом селу: највећа и најлепша. Когод прође великим сокаком кроз потиско село Б. мора, хтео-не-хтео, погледати на велику и лепу кућу на крај села. Ни попина кућа није лепша. Само што је близу цркве.

Илија је први газда: има многу земљу, салан, па стоку а имао је и готових новаца. Виђен је и поштован и од малог и од великог. Да је хтео, могао се и погосподити: два пута хтело га цело село за кнеза. Оба пута одбио лепим речма: не може, вели, напустити своју

кућу и своју земљу. А осим њега није било мушке главе у кући.

Знао је Илија, да се на две стране не може растрзати па да добро буде на обе: хоће-л се држати куће, није добро за општину, хоће-л савесно да управља општином, неће му кућа цветати. Не само да неће напредовати, него мора кућа пропадати.

Илија није толико ни вичан варошким пословима. Знаде истина читати и нешто и записати; што њему треба може и да прорачуна, ал све то, каже он, мало је за кнеза. За то место треба боља глава од његове. Својом ку-

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ћом зна да управља али да и општином се стара, не може се подухватити.

Али и јесте Илија добро уређивао у кући својој. Све му је ишло од руке. Прво је добро промислио и онда је тек почео сваки посао и — никад није заборавио рећи: боже помози.

Жена му Јуца и сувише је оштра али чуварна и вредна као црв. Не седи та никад. Нема мира ни недељом ни свецем: све нешто ради, све је нешто у послу.

Ма да је Јуца, као што свет говори, горопад жива, опет лепо живи са Илијом својим. Редак је пар људи, у година већ, а да је свагда лепо и у слози живео као њих двоје: Илија и Јуца.

Истина били су противне нарави ал опет се удесили и у миру живили, у љубави радили, у слози кућу кућили. Пазили се и поштовали од увек па и сад се, под старост, пазе и поштују. Јуца је научила још од матере, — бог да јој души прости, давно је већ црна земља покрива, — да само онде кућа напредује, где се слажу муж и жена, где једно мисли, као и друго, где једно друго слуша и ништа неће урадити а да се не посаветује и не договори са другом својим.

Тог се држала Јуца а томе учила и своју јединицу Милицу, велику већ девојку.

Колико је Јуца оштра опет није зла жена. Нешто сад под старије дане хоће и да је самовољна. Хоће да је њено свуд право а у млађе дане није тога било. Овоме су већ и године криве.

Јуца воли свет. Пријатељима је пријатељ. Добро бољим враћа. На зло ће планути истина као жива ватра и кида ће се, но — увек је имала право.

Сиротињи помаже Јуца. Да ће од сиротог надничара и посленика закинути, боже сачувај! Пружиће му она и што више а већ без чашице ракије или друге није ниједан отишао од Јуце и Илије.

Јуца и њен Илија имали деце. Бог им дао, но бог и узео. Буди му хвала и на том. Заживила оцу и матери мезимица Милица. Сад је све и сва родитељима. Отац је и не зове друкчије већ: сине мој и соколе мој!

Отац и мати пазили на дете као на очи у глави. Пазили на њу и чували је од мале малоће. Па и сад. Добро је однеговали, старије поштовати научили, сваком да је услужна смерно да ходи а лепо да говори.

Свему су они дете своје учили и научили, зато је и волео свак Милицу Јовићеву. Али и

јесте! Није Милица прошла никад поред старијег а да му се није руке машила и у руку пољубила.

Лепотица није била. У очи није падала. Али је мила и пријатна. Свако је признавао то и морао признати, ко се ма и једанпут разговарао с њоме.

Милица била висока и крупна; сасвим здрава. Рада није се стидела никаквог па ни тежег. Девојка већ на удају. Могла се досад и удасти. Ваљана је па иде добар глас пред њом а и године су већ ту.

Имала је просилаца и из села и са стране. Било их је баш много ал се родитељима не хити. Да удаду кћер — па шта ће они онда? Две саморане старе душе у толикој кући и просторији. Пуста ће им бити! Овако је у кући велика девојка; ту другарице, ту песма, па шала, па смеј

Милица имала много другарица. Скоро све девојке из села долазиле њој. Па кад се искупе а Илији и Јуци пуно срце. Уживају у невиној шали девојачкој; смеју се с њима заједно. Често и сами, онако стари, у шалу пристали и шалу збијали.

Ал што бити мора, м ра, а боље пре нег после: Милице се и удати ваља. Често је већ повео Илија реч са Јуцом о удаји кћери своје.

Разговарали се дуго и увек се свршило са сузама у очима.

Жао родитељима дати дете од себе.

Да им је какав ваљан и честит момак, а од рода и фамилије, па да им девојци у кућу уђе!

Кућа Илијина на гласу је и у селу и у околини, отуд и траже Миличини родитељи према себи равна пријатеља. Нека их може у свако доба дочекати и угостити!

Тешко је помоћи Илији и Јуци! Ко је од добре куће, неће тај оставити своје. Бар ни помислити није могао Илија на то: мораће они дати дете од себе и отуд сузе у очима им.

Много пута једно би да поведе опет реч о том, друго ће га утишати, само да не дође до терета, само да им се туга на срце не свали.

II.

Газда је био тај Илија Јовић, велик газда. Сам није могао земљу радити.

Доспевао истина свуда и надгледао све; по где-где и сам посла прихватио се; по где-што и урадио али је морао све другом давати на рад.

Ко је једном ступио у кућу газда-Илијину, остао је у њој дуго. Баш изванредно што на-

терало би га, да се растави са Јовићевом кућом. И сваки је после жалио за њом.

Било их је, који су и по десет и петнаест па и по више година радили у Илије на салашу. Ту се и оженили, ту децу изродили. Било их, које су са Илијине земље однели и до раке, куће вечне.

Тек неки су оставили Јовићеве, ал то било зато, што се нису могли слагати са другим људма Илијиним. Илија их опет није могао удесити ни сложити. Сам их неби никад кренуо.

Баш скоро тако отишао и пастир од оваца. Није се слагао са одацијом.

Илија остао без пастира. Одацијина кћи припазила донекле на овце а домаћин меркао и распитивао за човека. Јавили се неки ал Илији се не свидели.

Стигне срећом у то доба у село странац од некуд. Дошао из бела света и намера га таки намерила на кућу Илијину.

Код куће затекао матер и кћер. Упитао је домаћицу, би-ли примила за бога, те му дала посла и рада а за храну и какво-такво одело.

Јуди се таки на први поглед није допао тај дошљак. Странац је, из далека је, незна га ни ко је ни шта је. Он јој је истина рекао, кад га запитала за име и од куда је. Опет га је зато нахранила. А Илија, кад дође из вароши нек се с њиме разговара за даље.

У вече приспе Илија. Жена га дочекала и рекла, каквог госта имају и да је рад код њих да служи. Већ му је и то казала, да јој се не допада. Изгледа јој као да је какав пробисвет. Неће се тај скрасити у њиховој кући ал опет нека Илија ради, како најбоље зна.

Јовић је после вечере дозвоа странца. Запитао га, ко је и одкуда је?

Милован је из далека. Невоља га натерала, да остави и кућу и кућиште и све своје па да бежи, куд га очи воде а ноге носе.

Родом био из Херцеговине, красне некад земље српске. Тамо се родио, тамо одрастао па тамо и навикао да брани и љуби све, што је српско.

Био је најмлађи у оца. По кршним врлетима терао и пасео крдо очево. Школа није учио никаквих. Прилике баш није имао а све да је и било, не би смео: Турчин-господар на путу стајао Дугом пушком и анцарем добро је владао.

Имао он још три брата и једну сестрицу. Лепа је била Јованка. Ага око на њу бадио: допала му се красна девојка. Заверио се, да ће

ју отети и — отео је на превару. Тешко било и оцу и мајци а још теже браћи милостивој Па и на срамоту им. Морају они сеју осветити. Па тим још и пре, што девојка под претеном била.

Милован је од свију највећма жеднио за осветом. Конак агин често је ноћу обилазио. Увребао га и куршумом из пиштоља оправно агу у пакао пре времена и земана.

Знали су Турци, како су Јованчина браћа кивна била на агу. Па међ собом говорише: Нико други већ од њених когод уби агу. Милована неки опазили, како ноћу пушка крадом око агине куле: он и нико други убио агу.

Једне ноћи упути се десетак Турака. Тражили су Милована, јер освете жедни били. Нашли су га. Кавге тражише па потераше стадо Милованово. Пастир добар и не даде стада свога. Дође и до боја.

Колико је год Милован млад био, био ипак храбар и јуначан, не даде им к себи ни близу. Бранио је и стадо и себе и — одбранио. Још је и два правоверна на онај свет оправно. Други се разбегли.

Сад је тек добро знао Милован, да му више није станка на дому у баба свога. И крио се по гудурах.

На велику жалост дочекао је, да су Турци напали на дом оца његова. Потукли се са домаћима. Бој је жесток био, и — Турчин надвлада. Кућу запалише. Мати Милованова изгори у ватри. Оца и сва три брата живе похваташе а потом и сву кућу до темеља раскопаше.

Шта ће бити са његови, знао је Милован. Но знао је и то, шта ће бити с њиме, ако га Турци ухвате,

Тешким и тужним срцем пришао је месту, где је био дом оца његова. Стао је на место оно, где је на свет пао, да га часком жеља мине. Од свег срца се богу помолио за оца и браћу. Целивао је груду земље оне. Целивао и — у свет кренуо.

Учинио је велики грех. Оставио је и оца и браћу а није их осветио. Грехота је то грдна. Признаје то и сам и каје се. Бог је добар и опростиће му!

Сврне уз пут у намастир — а била то једина кућа божија и обитељ света у оном крају. Турци се бојали разрушити ју.

Нађе онде калуђера једног, човека омлађег, по имену оца Кипријана. Замоли га, да му прочита молитву опросну, да га исповеди и причести те на пут благослови.

Пољубио је калуђера у руку. Окренуо се

затим још једном месту родноме. Тужно је онамо погледао и онда — оставио земљу, толи несретну са Турака.

Ишао тако од немила до недрага. Потуцао се од места до места. Патио се. Прирадио је

по где-где за комад леба и коју риту од одеала просио није: образ и поштење му не допустило.

На неки мести задржавао се и дуже; опет од села до села па ево га и у кући газда-Илије.

(Наставиће се.)

РАЗНИ ПУТЕВИ.

ПРИПОВЕТКА МИЛАНА САВИЋА.

(Наставак.)

ара се међу тим мало уклонила од осталог друштва; пошла је у шетњу и наишла је на клупу, која је од цбунова чисто скривена била. Ту је села и поче сањалачки да гледи преда се. Чудне ли су мисли биле, које су клијале из њене главе, чудне, јер тешка суза спусти јој се низ образ, да се изгуби у лакој хаљини њеној.

— Зар да сам збиља осуђена да слушам само глумачке љубавне изразе, шаптала је преда се, зар нећу доћи никад у тај положај, да ми се каже искрена реч на искрен начин! И зар ће се моје речи свагда тумачити као научена фраза из ког песничког дела а не као моја рођена реч, што ми срце дошаптава! Или — а то је још ужасније — зар да је само особа, телесна личност моја, једина цел, за којом се тежи, а не у једно и душа моја, осећаји моји! Та нас не разуме нико, јер и не држи, да смо у стању из сопствене побуде штогод чинити, што би личило на праву, чисту и одану љубав. Душа ми болује, кад помислим само на растројство мојих осећања, кад помислим само на то, да моје искрено срце наилази само на фриволно смешешење и жељне погледе; ах! зверски су ми ти погледи, јер нису израз људске нежности, људског саучешћа. И живот ми је већ мрзак, јер не налазим ослонца у њему а у замену за искреност наилазим на обману и лаж. Па ти гадни пороци подмећу се и мени. А ја, ја сам тако жељна искрене љубави, тако чезнем за њом и била бих до смрти своје захвална таквом, који би ми љубав изнео на сусрет. . . . Али овако!

Мара се трже, јер је чула, да се њојзи приближују кораци. Брзо пређе марамом преко лица трудећи се, да овом даде обичан, равнодушан израз. Пред њом је стајао Милић.

— Ви сте нешто суморни и замишљени, госпођице, прозбори благим гласом, и ако вам сметам у сањарији вашој, уклонићу се с места. Никад нисам хтео да сам коме на терету и досади.

— Не, не, рече Мара машући главом, можете слободно остати ту. Својим сам мислима већ на чисто, или боље рећи, тек сад нисам на чисто.

— А смем ли запитати, какве су то мисли биле?

— Нећу вам их казати никад, рече Мара. Оне нису за остали свет, нису управо ни за мене. Кад бих се могла њих ослободити и узети свет и живот онакав, какав је а не допуњавати га својим незрелим мислима, било би боље за мене. Овако

— Нећу се никако упустити у нагађање ваших мисли, рече Милић озбиљно, и бићу за цело последњи, који ће хтети, да се улагивањем увучем у слатке тајне ваше душе. Мене буди на саучешће ваша суморност, ваша сега. Опростите ми, госпођице, што сам и то казао, нисам требао, али нисам могао одолети навали мојих осећања.

— Ви говорите о осећању, рече Мара и жалосно се насмеши, и то коме говорите! Једној глумици, која, кад говори о искренности, о наклоности, о љубави, тек само изриче туђе речи и то с неким нагласком, који можда ни у правом тренутку нема правог израза ни правог смисла, јер му је основа лажна. Ја приказујем Јулију и говорим Шекспирове речи на српском језику, али опет за то остајем Мара Путникова, чије је осећање у тренутку израза свог тако исто удаљено од Јулијиних осећања, као год што је Мара удаљена од Јулије — неизмеран простор, који нема ни краја ни почетка.

— Али кад се спустите са позорнице и кад опет ступите међ нас, онда сте ви у целини ту, онда су речи, које говорите, ваше, и онда је и Јулија, тај производ песничке маште, од вас тако исто удаљена, као што сте ви на позорници од ње удаљени били, рече Милић и нехотице загревајући се при том разговору.

— Та то је баш оно, што не стоји, рече Мара. И кад сам ван позорнице, гледе људи у мени глумицу, тако исто као што на позорници не гледе ме као глумицу, већ као Мару. Реците ми, можете ли, јесте ли у стању да верујете у искрене, у истините речи једне глумице?

Милић није одмах одговорио на Марине речи.

— Ето, видите, рече Мара живо, ваше ћутање

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

довољан ми је одговор. Ми глумице — ха, ха, ха! та претварамо се и онда, кад обављамо позив свој, а како с: не бисмо претварале иначе!

— Ви се на позорници претварате баш услед позива свог, говорио је Милић, у обичном животу стоји вам то од воље.

— Да, од воље, рече Мара лагано. Што се нас тиче ми и хоћемо и јесмо као остали свет, али баш тај свет нас отискује, јер неће, јер не може да верује, да смо и ми такви као и он, кад скинемо са себе шарене дроњке а са лица сперемо руменило и белило. Не, не, немојте се обмањивати сами! И ви сте на истом становишту као и сви, и нећете се моћи од те предрасуде никад, знате, никад ослободити.

— Али кад бих вам казао, да се јако варате у мени, кад бих вас уверавао, да не мислим тако, као што остали мисле, шта бисте рекли онда? запита је Милић.

— Ја вам не бих веровала, одговори Мара одсудно, као год што не бисте ни ви веровали у искреност мојих речи, јер сам — глумица.

— Али ја нисам глумац, рече Милић живо.

— Све једно, рече Мара и подигне се са клупе, кад нисте у стању да верујете у искреност наших речи, од куд можете рећи, да су ваше речи искрене, кад ничу тек поводом лажних речи! Ви не верујете мени а овамо хоћете да ме убедите, да ваше речи, које управљате на мене, не лажу, да могу бити искрене! Та то не допушта чиста свест! Ја вас не држим за безазлено дете, али немојте ни ви мене за ограничену држати.

— То се нисам никад усудио, рече Милић, моје мњење о вама је најбоље.

— Осим — искренности; је л те да је тако, рече Мара и насмеш се. — Али хајдмо сад у друштво.

— А шта ћемо тамо, рече Милић, ако није вама од потребе, мени није.

— Није ни мени, одговори Мара и спусти се опет на клупу. Тај ме је разговор довео мало у ванредније стање, настави за тим, давно сам већ тежила за тим, да се коме тако изговорим, и баш ми је мило, што сам то ево постигла.

— А за мене је тај разговор био од врло велике поуке, рече Милић, јер ми је дозволио, да погледим дубље у душу вашу, можда у душу свију глумаца.

— Ми и јесмо друкчији свет него ви, рече

Мара, ми нисмо само у позоришту растављени, ми смо и у животу. Да знате, како је нама, не бисте нам никад завидили.

— Ви дакле и не можете себи замислити, да вам се искрено може говорити? запита Милић и седне поред Маре.

— Ако нам голобрадо момче говори, рече Мара после неке почивке, можемо још које како веровати, ма да смо уверене, да су му речи управљене на глумицу а не на девојку. Али код искусних, зрелих људи отпада и та околност. Ми видимо — ја ћу отворено да говорим — у вама други смер, видимо тежњу за неким извесним тренутком и ништа више.

— То онда не познајете мене, рече Милић озбиљно.

— Али шта ли су онда значили јучерашњи призори? запита га Мара. Хоћете ли да још даље говорим?

— Не кажем, да нисам био занешен, поче Милић. . . .

— Да, од љубави и од вина, насмеш се горко Мара.

— Није све баш тако, настави Милић, ја сам у онај пар искрено мислио

— И желио, доврши Мара.

— Јесте, и желио, говорио је Милић, али не само тренутно уживање, већ трајно. Док је Милић овако говорио и нехотице је узео Мару за руку а она му је није извукла; можда није ни знала, да је Милић држи за руку.

— Трајно? поче Мара и погледи у земљу. А шта хоћете тим да кажете?

— Тим хоћу да кажем, рече Милић а глас му дрхташе, да сам мислио и на будућност, да сам мислио искрено, јер хоћу ево

У тај мах зачују обоје пред собом весело жагор, смех а у сред жагора кратак и потмули врисак. Мара и Милић се тргоше, и скочише на ноге — пред њима је стајало велико друштво, осим глумаца још и Лукић, Машић, Даринка и . . . Љубица.

Смејали су се сви, осим Љубице и Милића; они беху и сувише озбиљни и избегаваху, да им се погледи састану. Са прилично усиљеним осмехом поздравио се Милић са новодошлим, затим приступи Лукићу и поче с њиме разговор. Остали се у мањим групама разиђу по башти.

(Наставиће се.)

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

СУЛАМКА.

ЖАЛОСНА ИГРА У ПЕТ ЧИНОВА. НАПИСАО ФРАЊА КАЈМ.

ПРЕВЕО БЛАГОЈЕ БРАНЧИЋ.

(Наставак.)

ТРЕЋИ ЧИН.

ПРИЗОР ПРВИ.

Бен Јохајева кућа. Мрачна соба. Излазак десно и лево.

Бен Јохај (излази напред.)

Гле! Све се свети. Мисли од некад
 У мени ничу као бурни плам.
 Друговах с Урјом, кад-но Давид цар
 Бацебу, жену овог, заволе.
 И страст је расла. На то рече он —
 И сад ми зује речи у уху —:
 Филишћани се дигли, пале рат:
 Еј, Бене, брзо! Дођи у помоћ!
 Рачунај, шта ћу? Узми печат мој,
 Па пиши Урји! — Шта сам писао?
 Би таман доста: Урја умуче,
 Ућута вечно. Она грозна смрт!
 Бацеба оста цару удова.
 Бадава народ љуто проклиње:
 Њу Давид води — с њом да царује.
 Ниткова мене! Побру жртваох,
 Па то ј' сад милост! Баш сам постиг'о!
 Ни „хвала“ није никад рекао.
 Давидов синак, рођен с Бацебом
 У ломном браку — овај Соломон,
 Што оте круну после Давида:
 К'о ислуженог пса ме гони сад!
 Он зна за стари родитељски дуг,
 Па мене мрзи, чак и страхује. —
 Пре, кад му рекох неки савет благ,
 Он дрекну на ме: „Чувај главу, бре!“
 Кад видех, шта је, свикох ћутати.
 Ја вредим њему кол'ко мрачни сен
 Од оног дела грозног скрновог —
 И друго ништа. Жено, жено, ох!

(После почивке.)

Да роб њу шиба к'о животињу!
 На моје очи бише је на смрт!
 Изругаше је, срамно пљуваше!
 Рахило бедна! Тешког јада мог!
 Ливан срамоте сад ми тишти груд.
 Да царев скиптар поста палица,
 Да мене кроти! Прођем путем куд
 Кроз Јерусалим, тајно, умотан,
 Сав свет се руга, пружа на ме прст —

К'о вели: паз'те; децу краде тај!
 (После почивке.)

Кад лежа ту Рахила на смрти
 (Неко лупа.)

Сва изнурена, бледа, на издах,
 Док мога само болно јецати —
 Тада се сетих Урје. — На ноге!
 Осветићу те. Боже, онај дар,
 Што сиротану икад закидох,
 Ухиљадићу ако своју жећ
 На клетом цару пуно заситим.
 (Лупа бива јача.)

Шта? Гост? Сад, доцкан? Ко је?

(Отвара врата те улази Јеровоам, умотан и стрелом
 ловачком оружан.)

ПРИЗОР ДРУГИ.

Јеровоам, Бен Јохај.

Јеровоам.

Је-л ту Бен?

Он овде живи?

Бен Јохај.

Овде. Ево га.

Јеровоам.

Опрости, што те као човек стран
 У глуву поноћ узнемирујем.
 (Обзирући се.)

Ту неког жале? Ни ја не певам;
 Баш слажемо се.

Бен Јохај.

Овај познат глас,

Тај стас, тај лик? Јеровоаме, ти?
 Ти овде? У то доба?

Јеровоам.

Јесте, ја.

Ја, Бене. Кажу, ти си злотвор мој,
 Ти радиш, веле, да ме убијеш —
 Но не верујем. Ево руке, на!
 А кам' Рахила? Је-л се придигла?
 Ил' сâм си? Имам с тобом важну реч.

Бен Јохај.

Рахила, питаш, је-л оздравила!
 Је-л подсмех то? Ко умре, оздрави-л?

Јеровоам.

Тако ти Бога! Грозно! Умрла?

Бен Јохај.

На смрт је изби бесног цара роб —

Јероваам.

За оно дете? То је грозан склад —
Но то се слаже. Ако ништа не,
Ал' то нас спаја. Сâм сам ишибан —
То јест срамотом, дакле шкорпијом!
Тај лажа цар ми оте невесту —
И ја се вратих у Саулку крв.
За то се данас к теби замучих,
Баш тебе, Бене, тражим данас ја.

Бен Јохај.

Зар жену?

Јероваам.

Жену, јест; најмлађу кћер
Чувара слепог, што је умрло.

Бен Јохај.

Та љуби цара?

Јероваам.

Он је сретни тај,
Ког моја нева љуби.

Бен Јохај.

То је зло!

А овамо се чини пријатељ.

Јероваам.

Па теби дођох, да те добијем.

Бен Јохај.

На правога се, јолдаш, намери!
Ја умем, могу, саветоваћу,
Смеш уздати се. Што сам некада
Порекло твоје цару издао,
Ја нисам хтео тебе смаћи тим,
Већ мог крвника, старог Јефрема.

Јероваам.

Мирјаму није хтео да ти да,
Па отуд мржња и Рахилина.
То знам. Ал' сад ми откри тајне све:
К'о искрен побра причај искрено:
Кад умре Нават, ко ли оно би,
Што ј' мене одн'о горе у шуму?
Одавна већ му заборавих лик:
Ни данас не знам, ко ме спасе то?

Бен Јохај.

До тебе стаја. Знаш ли свечаност,
Храм божиј кад је славу славио:
Пред престолом је стај'о — Ахија.
Он, светио се цару Давиду,
Па у том си му ти послужио.

Јероваам.

И опет он је. Хвала, хвала му!
И навек ми је нешто његов глас
Изглед'о као одјек срца мог;
Наслутило је срце: он је то!

Бен Јохај.

Да, ти си му талисман. Али он
Сад роби... Ко зна да-л' и живи још?!

Јероваам.

Зар роб Ахија?

Бен Јохај.

Он је окован.

Раздражио је народ узрујан,
Да смело скочи, сруши нови храм,
Мисирцем ту у граду подигнут,
Па ту га дворска стража ухвати
И гвожђем спута — па га нестале.
Ал' народ грозно ропта Туђи храм
Још како тако с гњевом свладаним
И поднео би. Ал да пророк мре
У ланцих! То им буди паклен бес.
Већ знаш, какви су: затвор обиће,
Да њега спасу. А кад буде то,
То, Јеровааме, биће суђен час:
Да њина мишца тебе прослави,
Да твоја светлост проспе на нас зрак.

Јероваам.

Да мрског лажу у прах обори!
Еј, мудри Бене, светуј, срочи план,
Да избавимо спаситеља мог,
Па ево глава, мишца, срце, мач.
Ти знаш и народ, а ја — радићу! —
Нек нема сличне нашој освети!

Бен Јохај.

Нек нема равне! (Пружа му руку)
(Неко здраво лупа.) Ко је?

Ахија (с поља).

Отварај!

Ја, Бене, човек, спутан, окован.

Бен Јохај.

Шта? Ахија? (Отвара му.)

Јероваам

Почетак пресретан!

ПРИЗОР ТРЕЋИ.

Ахија. Пређашњи.

Ахија (показујући ланце.)

Да, Ахија је, ја сам, ево ме!
Опростио ме народ. Ал' је мрак.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

И не видим вас — има-л кога ту?
Ослепио ме мрак; па буктиње.
Опростио ме народ.

Бен Јохај.

Ево друг,
Наш човек. Сад га брада промени,
И сунце га је већ оцрнило,
Откад га спасе ти из покоља.
Јунак је, море, онај човек сад.
На стари план! А Јохај ево зна,
Где нико живи неће наћи нас:
Јер к'о што мрзе вуков закутак,
Тако се гнуша свака од дома мог.

Ахија.

Е, хвала. Но — да мало одахнем
Јер мал' ме није свет угушио. —
Знам. Због Рахиле мрзе станак твој,
За то сам к теби ја и побег'о.

Бен Јохај.

Рахила сад им неће сметати,
До страшног суда неће — никада.

Ахија.

Шта? Умре? Јесмо-л дакле другови?
(Пружа му руку.)

Тебе је цар у жени убио,
А нама вређа закон божији.

Јероваам (стане пред њих).

А мене с вама! Ја сам Јероваам.

Ахија.

Гле! Знам те! Кнез мој, унук Саулов.

Бен Јохај.

Закун' се, реч нек буде вечита.
Чуј, жено, ево поче освета!

(Стане пред Јероваама, који клечи пред обојицом.)

Ахија (свечано.)

Наватов сине, крви Саулска!
Гле, Бог, у гњеву, опет враћа власт
Са Давидова дома грешничког
На Саула.

(Извуче из недара мален судић и помазује Јеровааму чело.)

И пашће Соломон,
За навек пашће доле грешник црн.
Ја ево данас уљем свештеним
Јероваама помазујем. Он,
Сад он је цар! Цар земље Јудејске.

(Наставиће се.)

Бен Јохај.

Чујеш ли, жено; хваљен Господ наш!
Јеровааму цару, слава, част!

Јероваам (устаје).

Ја цар! Ни коња немам, нити мач —
Ко прави роб сам к вама дошао!

Бен Јохај.

Шта до тог стоји: да-л си окићен!
Ти остај ту у кући Беновој,
А ми идемо свуд по оружје; —
Цар држи сад у Јерихону част,
Очекује се Сабска краљица,
Ја морам ићи, да је дочекам.

Ахија.

Заведите их, нека пирују,
Нек кличу. Ми смо дотле готови,
Народ је са мнош.

Јероваам.

Са мнош војска сва.

Бен Јохај.

И дворску стражу задобићу ја.

Ахија.

А ја ћу дати абер. Кад се он
На Сион врати с гошћом, весео,
Па седне на свој престо: онда ти
(Бену Јохају.)

Завитлај у ноћ светлу буктињу.

Бен Јохај.

Нек буде у част цару слављеном!
Јест, буктињу ћу у ноћ бацити.

Ахија.

Тад сви нек груну, па нек дође крај!
Још једном чуј ме, венче Саулов,
Наватов сине и сад царе наш, (клања се)
На тај час пази!

Јероваам.

Јер ми пружа част,

Нов свет.

Бен Јохај и Ахија.

Да живи цар Јероваам!

(Јероваам оде на лево, Ахија и Бен Јохај за њим.)

НАЈСТАРИЈЕ СРПСКЕ НАРОДНЕ ПЕСМЕ.

IV. Л Е Г Е Н Д Е.

(Наставак)

апред споменусмо, да ћемо у другом делу песме „Сведи благо деле“ наићи на такве стихове, који за себе чине опет једну целину, а по садржини им се види, да певају о казни божијој, која постиже грешан свет.

Ево тих стихова:

„Сестро наша, Блажена Марија!
 „Каква ти је голема невоља,
 „Те ти рониш сузе од образа?
 „Ал говори Блажена Марија:
 „А мој брате, Громовник Илија!
 „Како нећу сузе прољевати,
 „Кад ја идем из земље Инђије,
 „Из Инђије из земље проклете?
 „У Инђији тешко безакоње:
 „Не поштује млађи старијега,
 „Не слушају ђеца родитеља;
 „Родитељи пород погазили,
 „Цри им био образ на дивану
 „Пред самијем Богом истинијем;
 „Кум свог кума на судове ћера,
 „И доведе лажљиве свједоке
 „И без вјере и без чисте душе,
 „И оглоби кума вјенчаного,
 „Вјенчаного или крштенога;
 „А брат брата на мејдан зазива;
 „Ђевер снаси о срамоти ради,
 „А брат сестру сестром не дозива.
 „Њој говори Громовник Илија:

— — — — —
 — — — — —

„Отић' ћемо Богу на диване,
 „Молићемо Бога истиного
 „Нек нам даде кључе од небеса,
 „Да затворим' седмера небеса,
 „Да ударим' печат на облаке,
 „Да не падне дажда из облака,
 „Плаха дажда, нити роса тиха,
 „Нити ноћу сјајна мјесечина,
 „Да не падне за три годинице;
 „Да не роди вино ни шеница,
 „Ни за цркву часна летурђија“

„Па одоше Богу на диване.
 „Молише се три бијела дана
 „И три тавне ноћи без престанка,
 „Молише се и умолише се:
 „Бог им даде од небеса кључе,
 „Затворише седмера небеса,

„Ударише печат на облаке.
 „Те не паде дажда из облака,
 „Плаха дажда, нити роса тиха,
 „Нит' обасја сјајна мјесечина;
 „И не роди вино ни шеница,
 „Ни за цркву часна летурђија,
 „Пуно време за три годинице;
 „Црна земља испуца од суше,
 „У њу живи пропадоше људи;
 „А Бог пусти тешку бољезану,
 „Бољезану страшну срдобољу.
 „Те помори и старо и младо,
 „И растави и мило и драго.
 „Што остало, то се покајало,
 „Господина Бога вјеровало.
 „И осташе Божји благослови,
 „Да не падне леда ни снијега,
 „До један пут у години дана;
 „Како онда, тако и данаске.
 „Боже мили. на свем теби вала!
 „Што је било више да не буде!“

Грешне људе дакле казнио је Бог тим, што је дао светитељима кључе од небеса, те „затворише седмера небеса“, из којих није падала киша за три године дана:

Црна земља испуца од суше,
 У њу живи пропадоше људи.

Нуз то удари још страшна срдобоља, која помори и старо и младо.

Овако пева народни певач, а овако читамо и у библији, књизи о царевима гл. 17. и 18. Цар је Ахав навео народ на такова безакоња, да је казна божија морала стићи и Ахава и грешан народ. Зато је изишао једном пред цара Ахава Илија и ово му рекао: „Тако да је жив Господ Бог Израилев, пред којим стојиш, ових година неће бити росе ни дажда, докле ја не речем.“ После тога доиста није било ни росе ни кише. Сиљан је свет поумирао, јер сви се потоци и реке засушише, те у народ удари морија. Тако је дуго трајало и по библији треће године рече Бог Илији: „Иди, покажи се Ахаву, и пустићу дажд на земљу“.

Мало потрајало, облак се на небу укаже и киша паде на земљу, која сада даде плода (Посл. Јудино V. 17.)

У овом се дакле слаже народна песма са

Библијом. Исто нам то пева и друга песма:

„Опет то али друкчије“:

„Па их, Боже, сунце изгорело,
„Горело их три године дана,
„Док узавре мозак у јунака,
„Докле пуче ками у лугове,
„А осану гора кроз планине;
„Докле црна земља испуцала,
„Пуче црна земља по три лакта,
„Те се ломе коњи и јунаци,
— — — — —
— — — — —

Ово је једна врста, како је Бог казнио грешан свет. У Библији читамо, да је Бог казнио и два града: Содому и Гомору, тим, што је пустио пламен из неба, који је спалио та два града и поморио у њем све, што је живело, осим праведнога Лота и његову породицу. Жена му је на путу погинула.

Споменимо још једну казну божију, која је најпознатија у народу, а то је Потоп.

Ево шта читамо о том у Библији I. књ. Мојсијевој гл. 6. и 7. „А Господ рече: неће се дух мој до вијека прети с људма, јер су тело; нека им још сто и двадесет година . . . И Господ видећи, да је неваљалство људско велико на земљи, и да су све мисли срца њихова свагда само зле, покаја се Господ, што је створио човека на земљи и би му жао у срцу. И рече Господ: хоћу да истребим са земље људе, које сам створио, од човека до стоке и до ситне животиње и до птица небеских; јер се кајем, што сам их створио. . . . И рече Бог побожному и праведному Ноју, шта је намислио, за то нека начини велики ковчег, у који ће сместити своју породицу и од свега, што живи на земљи, по двоје „јер ево пустићу потоп на земљу да истребим свако тело, у којем има жива душа

под небом; што је год на земљи све ће изгинути. Ноје учини по божијој заповести, и удари дажд на земљу за четрдесет дана и четрдесет ноћи И би потоп на земљи за четрдесет дана; и вода дође и узе ковчег и подиже га од земље. И навали вода и уста јако по земљи, и ковчег стаде пловити водом. И наваљиваше вода све већма по земљи, и покри сва највиша брда, што су под целим небом. Петнаест лаката дође вода изнад брда, по што их покри. Тада изгибе свако тело, што се мицаше на земљи, птице и стока и звери и све, што гамиже по земљи и сви људи. . . . само Ноје оста и што с њим беше у ковчегу. И стајаше вода поврх земље сто и педесет дана.

Ма да се народна песма подудара својим садржајем о казни божијој, коју изврши над грешним светом, са садржајем, који нађосмо у Библији, књизи о царевима гл. 17. и 18. ипак мислимо, да ћемо моћи наћи и други извор таквом веровању народном, као што га нађосмо и у првом делу те песме, у ком се пева, како свеци благо поделише.

Хезиод (*Hesiodos*), са Хомером најстарији еписки песник грчки, који живеше пре 2500 година, написао је дело: Теогонија (*Theogonia*). Он је први у том делу покушао да скупи уједно разнолике скаске о боговима у народу грчком, које је давно, још од првих почетака живота му приповедао, а како је о боговима мислио, онако је и приповедао и веровао. Тим делом хтео је показати, како су на основу народнога веровања постали богови и свет. За нас ће бити важно, да се упознамо са веровањем о постанку света и људских векова, јер ћемо можда наћи у тим скаскама грчкога народа сродности и сличности са нашим скаскама, од којих постадоше наше народне песме.

(Наставиће се.)

ЛИСТИЊИ.

ДОПИС ИЗ БУДИМПЕШТЕ.

(„Коло младих Срба“ у Будимпешти.) „Коло младих Срба“ навршило је четврту годину свог живота. Друштво је то младо још на већ је захватило клицу болести. Јер ова година не може се никако наввати годином напретка. И што је најчудноватије, болесник ради још, а нема ко да га рани, него животиари сироме из сала, што је пређашњих бољих година стекао. А чланови тога болног тела толико су бевдушни, да мисле, е ће тело моћи живити и ако му се не даје ране — не уплаћа чланарина.

Седнице, којих је било 15 на броју, 12 редовних, 2 све-

чане и 1 ванредна — врло се редовно држале, у записницима налази човек још речи из речника оних старих лепих дана: „бурно одобравање“, „једногласно се прима“, „живио“ „ограђујем се“ итд. Али те седнице се скупе тек на један сат обично после уреченог часа, а дотле свесни председник седи сам и чека. Дакле седнице још живе, али нису ни најмање живе.

Но свугди се мора наћи изрода. Има у друштву и неколико вредних и марљивих чланова. На првом месту стоји председник друштва г. Лава Милошев. Он је поред својих послова и домаћих брига досневао, да четир године буде

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

вођа „Колу“, да му буде у потпуном смислу речи душа. Шта више смело тврдим, да није било те душе, зацело би несложни удови упропастили тело. Зато му припада свака хвала и слава, што је ове године својом савесношћу (која би можда каквог сујетног потпреседника и равњевилу), својим тихим али постојаним одушевљењем одржао друштво. — Али на жалост морам приметити, да су чланови из трговачког staleжа уреднији били и при похађању седница а и певања за село, него великошколци, што се ни мало не слаже са одношајем у интелигенцији њиховој.

Предавања су ипак покадшто разгрејала чланове и намамила их на седницу. Предавања су ишла по овом реду: 1. Властимир Богосављевић: Свештеник у народу. 2. Др А. Данкуц: О заразним болестима а наиме о колери. 3. Благоје Бранчић: превод: Пуста Тврдиња (A puszta vár) од Јулија Варшањје. 4. Властимир Богосављевић: Радиност стакла у Чешкој (превод с немачког). 5. Милан Поповић: Појезија и наука (на свечаној седн. о св. Сави). 6. Благоје Бранчић: Језик, његово биће и постанак му. 7. Милан Поповић: Сиџилис и брак (у два предавања). 8. Тихомир Осгојић: О значају рада св. словенских апостола Ђирила и Метода и 9. Лава Секулић: Луч у тами, пригодна песма (обоје на свечаној седници на дан Ђирила и Метода). — Предавања су била већином врло поучна за чланове и обично се на њих надовезивала доста жива дискусија. Још да их је више било па не би било замерке.

8. Априла и р. држало је друштво „село с игранком“, које је по свој прилици било последње, судећи по грдном дефициту од својих 100 фор.

Чланова је било уписаних око 50, али кад би човек рачунао по томе, колико их је долазило на седнице, а тек колико их је платило чланарину, не би их набројао ни трећину тог броја. Ја у опште не разумем, каква појма имају о друштву људи, који се упишу, долазе на седнице а не плате ни крајдаре или дођу па се упишу на после ни њих ни чланарине? Овим се друштво упропашћује. „Коло младих Срба“ би требало у том погледу или да донесе одлуку, да се може чланарина опростити појединцима или да се онај искључи, који не плати. Ја мислим, да би сасвим достојан одговор био такима ово друго због тога, што је чланарина доста мала. Овако пак има их, који већ две године не плаће а увек се још рачунају у чланове.

Да завршим. Врло поштујем мњење неколицине свесних чланова, који увиђају, да друштво куња, да не врши свој прави задатак, па ипак се теше тиме, да друштво бар у толико користи, што се неколики чланови састају, да провотре коју српски. Но ја мислим, да такве полутанске ствари не би требало неговати. Каква смисла има такво друштво, које нема никакве реалне користи за живот него још рђаво утиче на нове чланове и убија им често и оно одушевљење, које су собом донели? Зар тако друштво има какве етичне вредности, кад не може оно мало српске омладине да превуче и да вратими? Каква разлика између „Колу“ и пређашње „Преходнице“? Или је зар то циљ састајању на седницама, да се има шта записати у записник, који осим голих фрава не показује никаква рада? Не, не, треба се једном решити или — или. Ако друштво треба и даље да постоји, треба га излечити од немара, треба члановима улити мало воље и одушевљења, иначе до века се мучити са седницама и предавањима — није циљ никаквом друштву.

Што год сам овде рекао, писам рекао из мржње, него у доброј намери. Овим признањем својим никако не убла-

жавам свој суд о „Колу младих Срба“. Само и опет лепа нада, та варљива сенка, о којој сво Српство виси — нада, да ће ваљда ипак боље бити, треба да крепи сваког, који има воље, способности и одушевљења на рад то.

Г Л А С Н И К.

(Споменик Мецофантијев) 17. Марта пренесено је тело Мецофантија, за ког се приповеда, да је знао педесет и осам језика, из капеле „Del Crocifisso“ у цркву св. Онуфрија у Риму, где је и гроб Тасов, у капелу „Beato Pietro di Pisa“ у истој цркви. Над гробом кардиналовим поред гроба песника „ослобођеног Јерусалима“ подићиће се из јавних прилога споменик мраморан, што га је израдио вајар Бонола у Болоњи.

ПОЗОРИШТЕ И УМЕТНОСТ.

(Српско народно позориште у Земуну) Од последњег нашег извештаја амо приказала је дружина српског народног позоришта у Земуну ове комаде: прво и прво за једно вече три Трифковићеве шаљиве игре и то: „Француско-пруски рат“ са изврним приказивачима: Ружићком, Добриновићком, Ружићем и Добриновићем, даље „Честитам“ и „Љубавно писмо“; затим су још давани редом ови комади: „Адријена Лекуврерова“ са Вујићком у насловној улози, „Звонар богородичине цркве“ са Л. Хадићевом као Есмералдом, „Фуршамболиви“ и „Библијотекар.“

(„Slovanský hudební svět“). Диригент и композитор Х. В. Властимил Хаусман рад је да изда збирку композиција (извода из опера, увертира и т. д.) најбољих чешких, српских, хрватских, пољских, руских, словеначких и других словенских композитора. Међу осталима биће у тој збирци заступљени: Бендел, Дворжак, Глинка, Хримали, Даворин Јенко, Зајц, Кухач, Моњуска, Сјеров, Сметана, Верстовски, и Зелењски. Прве су две свеске већ у штампи. Цена ће бити једној свесци 1 фор. 50 новч.

КЊИЖЕВНЕ НОВОСТИ.

— 29. Јануара 1887. године навршиће се 50 година, од како је славни руски песник Пушкин преминуо; тим даном истиче монополно право његових наслеђеника на издавање дела покојног песника. Сва досадања издања Пушкинових дела скупа су и једва приступачна и образованим људима а камоли простом свету. Зато је професор Стороженко предложио у московском „Обществу любителей российской словесности“ да се на ново издаду пушкинова дела, како за образован свет тако и за народ. „Общество“ је у начелу усвојило тај предлог и дало је В. Е. Јакушкину, да скупи градиво и да изради планове за то двоструко издање Пушкинових дела.

С М Е С И Ц Е.

(Виктор Хуго.) Поводом смрти Хигове изашло је једно званично писмено, које нам даје сведочанство, како Французи умеју да цене своје великане. Ево га у српском преводу:

Француска република

Слобода, Једнакост, Братство.

Градска кућа XVI. среза.

Свет изгуби Виктора Хига. — У свету га имађаше Француска, у Француској Париз. — У Паризу је пак Паси,

где је велики човек провео последње године свога живота. — Становници XVI. столећа! понесите се чашћу, која вам допаде, да сте први међу онима, који се баве око његова погребца. — Сутра ћете му част делити с отаџбином, с целом Француском. — Али се вечито сећајте и тај спомен предајте својој деци, да сте Виктора Хига бројили у своје госте. Нека вам је скромни дом увеличан његовим животом, његовом смрћу овековечен, свето место. — Сетите се, да ће сви народи на свету, који се клањају слави, с века на век долазити, да се поклоне том последњем уточишту његовог ђенија.

У Паризу 28. маја 1885.

(Ти.) То мало мајушно *ти*, што у највише јевика не захвата више од два слова, како ли је то значајна речца! Стари, н. пр. Римљани, свакоме су говорили *ти*; но модерни су народи крај поверљивог и пријатељског *ти* увели још другу ладну реч према странцима, којој одговара наше *Ви*, француско „vous“, немачко „Sie“. Прост народ наш још није хвала богу потекао за тим модерним светом; у њ је у обичају само *ти*. Иначе обично одрасли кажу деци *ти*, учитељ ученицима, господар слуги, у опште дакле виши нижем. У гдекојим је породицама данас још обичај, да додуше родитељи деци кажу *ти*, али деца родитељима говоре *Ви*; то је мода не баш без замерке. Бога и свеце ословљава човек са *ти* а исто се тако пре и владоцима говорило. И у пословицама и поукама употребљава се *ти*. Сво песništvo говори само *ти*. Где иначе обичај и т. зв. ред вахтева, да човек у прози каже *Ви*, ту сме песник, н. пр. љубавници својој, па била колико му драго над њим и колико му драго страна, рећи лепо, умиљно *ти*. Друго је *ти ти* питања, чуђења, дивљења. Ко не зна славну реч Цезарову на умору: „Et tu, Brute?“ „И ти зар, Бруте?“ Зацело је то сасвим друкчије било изговорено, него отегнуто *ти*, којим се прети: Ти! — Ти! — т. ј. чувај се! да ниси то урадио! Колико умиљато звони *ти*, кад се веже с пријатним речима, толико је невгодно у свеви с погрдом. Како сасвим друкчије звучи н. пр. „Ти магарче! него „Ви магарче!“ Оно прво још којекако може човек прогутати од пријатеља, но ово друго буде покатак смртна увреда. Или кад се човек равњевеви али се ипак савлађује, чује се једно за другим по које кратко: „Ти, ти, ти, ти!“ У моноловима може човек и сам себи рећи *ти*. Некако чисто изађе сам из себе, постане два лица. Тако каже човек често сам себи: „То си добро урадио!“ Особите врсте поверљивог *ти* јесу: *ти* код солдаџије и колегијално *ти* у ђакама. Но најважније *ти* јесте и остаје љубавно *ти*. Колико се важности даје томе *ти*, колико се труда уложи, да човек од драгане измами прво слатко *ти*! Како ли слатко звони, кад у првом пољупцу прво *ти* изумре на уснама поруменеле девојане! А како ли је чудно, чисто смешно, кад се наместо већ казаног *ти* опет употреби одмерено *Ви*; та промена је одиста смешна.

САДРЖАЈ: Запис. Песма од Војислава. — Први пољубац. Слика из сеоскога живота. Написао П. Адамов. — Мехмед-бег и љуба му. Народна песма. Приближежи Ђорђе Свитлић у Вјелини. — Суђено је тако. Приповетка са села. — Разни путеви. Приповетка Милана Савића. (Наставак.) — Суламка. Жалосна игра у пет чинова. Написао Фрања Кајм. Превео Благоје Бранчић (Наставак.) — Најстарије српске народне песме. IV. Легенде. Од проф. Ђ. Магаршевића. (Наставак.) — Листићи: Допис из Будимпеште. — Гласник. — Позориште и уметност. — Књижевне новости — Смесице. — Афорисми.

„СТРАЖИЛОВО“ излази сваког четвртка на читавом табаку. Цена му је 5 фор. а. вр. на целу годину, 2 фор. 50 новч. на по године, 1 фор. 25 новч. на четврт године. За Србију и Црну Гору 14 динара или 6 фор. на годину. Рукописи се шаљу уредништву а претплата администрацији „Стражилова“ у Нови Сад.

(Лено збринула себе!) Млада једна удовица у Лондону дозове пре неки дан себи вјело богатог неког бележника, да јој тобоже састави опоруку, у којој завештава на разне добротворне цели своту од 60.000 фунт. штерлинга. Бележник је по тим богатим завештајима мислио, да се у те удовице пресипа, те ти под равним изговорима стане долазити сваки дан својој клијенткињи и најпосле јој понуди своју руку. Она се најпре мало смењавала, но најпосле пристане. На четир недеље после тога били су сватови, те је бележник постао сретан муж — вештог чељадета, које је изумело то лукаво средство, да дође до богатог мужа и безбрижне ексистенције.

А Ф О Р И С М И.

(Старо-грчки.)

Брат, који, завадив се с братом, тражи странца за пријатеља, личи на човека, који би својевољно себи одсекао руку, што му је природа дала, да да себи направити руку вештачку.

Плутарх.

Стропошта л се коњ твог душмана на путу, подигни га: Слатко је непријатеља учинити пријатељем.

Фокилд.

Докле год мудраци не буду краљеви, или они, који се данас зову краљеви и владоци, не постану у истини и у збиљи мудраци; докле год политична власт и философија не буду удружене а виши закон не отргне светину од оних, који се држе искључиво једног од овог двога — све догле нема лека против зла, што пустоше државе, а по моме мишљењу, ни против јада рода човечанског.

Платон.

Кад се гласа за рат, тада сваки гласач добро зна, да се сам не излаже погибији, него он налаже другоме, да гине за њ. Кад би пак свако у тај мах смрт имао пред очима, то не би никад Јелада обузета била том клетом страшћу за ратом, што чини њену пропаст.

Еврипид.

Питали Диогена: у које доба ваља ручати? „Ако си богат“, одговори Диоген, „кад хоћеш, ако си сиромах, кад можеш“.

Диоген из Лаерте.

Надмоћност једног човека над другим огледа се у томе, да ли боље сноси срећу или несрећу.

Филелон.

Посланица са Сама, дошавши једном краљу Клеомену, трудиле се неко дугачким говором, да га склопе на неко подухеће. „Не сећам се“, рече им Клеомев, „почетка вашег говора а ва то му не разумем ни средине; што се пак тиче краја, ја га не одобравам.“

Плутарх.

Ако је човек усавршен, први међу живим створовима, он је зацело и последњи, кад се не држи реда и правде.

Аристотел.

Пребацивали једном Аристотелу, што је учинио добра неком вду човеку „Нисам“, рече, „имао пред очима човека, већ човештво.“

Диоген из Лаерте.